

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У статті проаналізовано історико-правові та нормотворчі особливості здійснення систематизації військового законодавства України протягом IX – початку XXI століть на українських землях як етнічної держави, так і держав, які вплинули на його становлення, розвиток та сучасний стан.

З метою здійснення ефективної систематизації військового законодавства України, яке характеризується розбалансованістю та безсистемністю актів внаслідок перманентних змін в умовах політико-економічної нестабільності, збройної агресії РФ та триваючого особливого періоду, здійснено порівняльний історико-правовий аналіз стану та здобутків у сфері практично-прикладного військово-кодифікаційного досвіду, який повинен бути врахований при упорядкуванні законодавства у сфері оборони України.

У результаті проведеного дослідження встановлено тенденції та нормативно-правові особливості кожного історичного періоду систематизації військового законодавства на українських землях. З'ясовано, що до XVII століття приписи військового законодавства були лише вкраплені в акти загального законодавства; поява регулярного війська призвела до інституційної систематизації у формі окремих військово-статутних актів. Єдина галузево-цільова систематизація військового законодавства відбулася у формі інкорпорації і тільки після здійснення систематизації загального законодавства шляхом видання Зводу військових постанов 1839, 1859, 1869 років. Систематизація військового законодавства XX–XXI століття охопила ще більшу сферу військово-адміністративних, військово-службових, військово-бойових, цивільно-військових суспільних відносин, але рудиментарний вплив Зводу військових постанов зберігається у військово-статутних та військово-кримінальних актах України. Галузева систематизація військового законодавства у формі кодифікації (єдиний Військовий Кодекс) або міжгалузева – у сфері оборони (єдиний Кодекс національної оборони) не має найближчих перспектив внаслідок слабкої теоретико-правової та практично-прикладної розробленості.

Ключові слова: систематизація, інституційна систематизація, цільова галузева систематизація, звід військових постанов, військове законодавство України, законодавство у сфері оборони України.

Володимир Шульгін,

кандидат
юридичних наук,
доцент кафедри
військово-спеціальної
підготовки
факультету
післядипломної освіти
Військового інституту
Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка
orcid.org/0000-0002-8507-453X
vshulgin@ukr.net

1. Вступ

Актуальність зазначеної проблематики пов'язана з визначенням спроможності органів державного військово-адміністративного управління військовими формуваннями здійснити систематизацію законодавства у сфері оборони України в умовах триваючого особливого періоду.

Метою дослідження є аналіз та виявлення в історичному минулому українських земель позитивного нормотворчо-систематизаційного досвіду у сфері оборони. Використовуючи філософський, історичний, діалектичний, порівняльний наукові методи, ми здійснили спробу вирішити завдання із обґрунтування пропозицій щодо використання історично-правового військово-кодифікаційного конструктиву у сучасному процесі систематизації військового законодавства України. Теоретичні основи систематизації законодавства України досліджували вітчизняні науковці В.С. Ковальський, І.П. Козінцев, В.І. Риндюк, О.Ф. Скакун, М.О. Теплюк, Ю.С. Шемшученко, О.І. Ющик; окремі правові питання – Ю.М. Бисага, О.Я. Рогач (кодифікаційні акти в системі законодавства України); Ж.О. Дзейко (функції законодавчої техніки); В.М. Тарасюк, Є.В. Погорелов (кодифікаційна техніка). Питання систематизації військово-адміністративного законодавства України – І.М. Коропатнік, В.Й. Пашинський; кодифікації законодавства у сфері оборони – П.П. Богуцький, О.П. Котляренко, О.В. Кривенко, М.М. Прохоренко та ін. Але історико-правові аспекти втілення позитивного досвіду систематизації військового законодавства на українських землях ще не були предметом наукового дослідження.

2. Періодизація процесу систематизації військового законодавства на українських землях

Зважаючи на особливості історико-політичного становища українських земель, які протягом 750 років були розчленовані та перебували у складі інших держав, генезис систематизації військового законодавства України можливо розподілити на 7 періодів існування на українських землях як етнічної держави, так і держав, які вплинули на його становлення,

розвиток та сучасний стан: 1) Київської Русі та Галицько-Волинського князівства (IX–XIV ст.); 2) Великого князівства Литовського (XIV–XVI ст.); 3) Української козацько-гетьманської держави доби Речі Посполитої та Московії (XVI–XVIII ст.); 4) Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій (XVIII–поч. XX ст.); 5) Української (народної) держави доби збройних визвольних змагань (1917–1920); 6) Української держави (УРСР) радянської доби (1920–1991); 7) України, як суверенної правової держави (після 24.08.1991).

3. Історико-правова та військово-адміністративна характеристика

3.1. Перший період характеризується вкрапленням окремих приписів військової сфери у систематизований нормативний збірник давньоруського права – Руську Правду, які упорядкували правовий статус ратних людей (князь, дружина, ополчення) з метою захисту життя, здоров'я, приватної власності князя та його лицарського оточення; механізм кримінально-правової охорони військової організації Київської Русі XI ст. Це підтверджують приписи ст. 1, 22, 28, 32, 33 Короткої [1, с. 77–80] та ст. 3, 9, 10, 86 Просторової [1, с. 108–120] Руської Правди.

3.2. Другий період, що тривав після розпаду Київської Русі та захоплення наддніпрянських українських земель литовськими князями (XIV–XVI ст.ст.) відзначений упорядкуванням військового законодавства в межах окремого розділу II. «Про оборону земську» Статуту Великого князівства Литовського (далі – Статут ВКЛ) в ред. 1529 р. [2, с. 196–197], 1566 р. [3, с. 30–42] та 1588 р. [4, с. 26]. Аналіз змісту р. II засвідчує перший військово-адміністративний досвід упорядкування матеріально-процедурних механізмів: прийняття рішення щодо оголошення воєнного стану (арт. 2); реалізації загальної військової повинності (арт. 1) та звільнення від її виконання (арт. 3,9,11,12); припису та мобілізації війська (арт. 6,16; 28-I); військової субординації та ієрархії військової старшини (арт. 17-I); визначення критеріїв (віковий, статевий) придатності до військової служби (арт. 12); комплектування війська найманцями (арт. 23,24); продовольчого та фуражного забезпечення війська (арт. 19,20); військово-кримінальної охорони матеріальних приписів військового законодавства. Упорядковані юридичні конструкції складів таких військових злочинів: запізнення на військову службу (арт. 13); самовільне залишення військової служби (арт. 10); втеча з поля бою (арт. 14); марнотратство військового майна (арт. 15); недбале несення вартової служби (арт. 11-I); пограбування та насильство в поході (арт. 21); привласнення знахідки на війні (арт. 25). За їх скоєння встановлені покарання: продовження терміну військової служби; штраф; звільнення з військової посади (хоружего); втрата гідності; втрата землі (маєтку, майна); смертна кара. Але військово-кримінальний охоронний механізм застосовувався відносно шляхтичів. Рядові воїни каралися за нормами звичаєвого права. Адміністративно-заохочувальним засобом для шляхти було землеволодіння та навчання військовій справі за кордоном (арт. 8 р. 3). Військова повинність набула

класовий характер – стала головним обов'язком шляхти (військова служба за власний кошт зі сплатою грошового збору).

3.3. Третій період (XVI–XVIII) характерний тим, що одночасно з існуванням на українських землях ВКЛ і Королівства Польського розвивалася з 1492 р. і українська козацька державність у Запорізькій Січі на базі військового звичаєвого права, упорядкування якого відбувалося прецедентним шляхом. У результаті національно-визвольної війни (1648–1657) та створення Гетьманської України на Січі припинили дію норми щодо відповідальності за злочини проти королівської влади. У червні 1648 р. Військова рада прийняла «Статті про устрій Війська Запорозького», які стали правовою основою централізації воєнно-адміністративної влади Гетьмана. Законодавчої ваги набули акти Гетьмана як голови виконавчої влади та ВГК у формі універсалів, наказів, ордерів, листів, декретів, грамот. Окрему групу склали універсали, які унормовували окремі військові питання та накази воєнно-службового характеру [5, с. 55–471] про: мир і підготовку до війни, виступ окремих полків у похід, припис до війська, звільнення від військової служби, призначення на військові посади, надання військової допомоги, захист міст від військового постою, забезпечення війська продовольством, наділення окремих полковників виключними військовими повноваженнями, несення сторожової служби, розквартирування військ, покарання «свавільних» тощо. Але суттєвим недоліком було неналежне закріплення чи навіть відсутність механізмів гарантування реалізації правових норм [6, с. 85]. Система злочинів і покарань запорозького козацтва вийшла за межі польсько-литовського законодавства. Але, як і раніше, каралися військові злочини: вбивство військового товариша; боягузтво на війні; дезертирство; ухилення від військової служби; образа військовими старшинами козацтва; нехтування козацької старшини; порушення правил несення служби; підкуп вартового; сприяння втечі в'язня; пияцтво у поході; невиконання наказів; ненадання допомоги під час бою; постачання ворогам зброї, пороху, іншого майна. Дотримання військового правопорядку досягалося застосуванням жорстких санкцій. Гарантією реалізації приписів у цей період стає «козацьке землевласництво», залежно від посади, яку обіймав козак. Після приєднання до Росії царська жалувана грамота від 27.03.1654 підтвердила Війську Запорізькому «їх права і вольності військові, які здавна бували при великих князях руських і при королях польських, великих князях литовських» та право судитися «у своїх старшин по давнішнім правам їх» [7, с. 127]. Військове законодавство Російської імперії (далі – РІ) в Гетьманщині до кінця XVII ст. не застосовувалося, окрім актів для реалізації в Україні (указ від 20.12.1763 р. щодо застосування «Устава воинского» 1716 р. у козацьких військових справах) [8, с. 4]. Але поступово норми козацького права витискалися актами місцевої влади Гетьманщини, договірними актами з Росією, її військово-систематизованими актами.

Найважливішим свідченням розробленості національних юридичних механізмів упорядкування військового законодавства є «Права, за якими судиться

малоросійський народ» 1743 р. [9] – проект Зводу законів українського права, який не був санкціонований законодавцем, але практично застосовувався до кінця XVIII ст. в українських землях, зокрема судовими органами, як досконалий коментар до Статуту ВКЛ. Порівняно із останнім містив більш досконалу Главу 5 «Про службу государеву військову і про порядок військовий» (21 арт., 29 пунктів.). Упорядковано нормативний механізм реалізації військового обов'язку й військової служби для всіх (включаючи іноземців), хто досяг 18 р., мав маєтність/знаходився на службі (закріпив права, обов'язки, матеріальні процедури, військову субординацію, підстави звільнення); адаптований до умов козацької служби із домінуючим впливом козацького звичаєвого права; систему складів військових злочинів та санкцій за їх скоєння (смертна кара, відшкодування матеріальної шкоди, позбавлення чину, переведення в рядові, тілесні покарання, вирахування платні за рік, арешт). На поч. XVIII ст. у Гетьманщині (додатково до Статуту ВКЛ) вважалися військовими злочинами: відпустка підлеглого з походу за хабар, приховування дезертирства (арт. 10); дезертирство (арт. 17); втрата хорунжим прапора в битві (арт. 13); насильство над населенням (арт. 14); крадіжка у поході (арт. 20); вбивство військового військовим (арт. 15); образа військового. Упорядковано процедури козацького судочинства (арт. 1, гл. 7). До шляхти прирівняні реєстрові козаки. Право маєтності та землеволодіння було обумовлено військовим обов'язком. Систематизованим джерелом військового права для українських земель у складі Речі Посполитої були «Артикули військові» 1754 р. [10, с. 80] – Збірка постанов сеймів і гетьманських розпоряджень у сфері військово-судового та військово-кримінального законодавства, яка містила й основні обов'язки військових.

3.4. Четвертий період (XVIII – поч. XX ст.) відзначений реформаторськими військово-кодифікованими актами за Петра I при створенні регулярного війська, які вперше виокремили та систематизували військово-нормативні акти, приписи яких застосовувалися до кінця XIX ст., а із урахуванням правонаступництва та рецепції окремі їх юридичні конструкції зберегли свій дух та букву у сучасних національних військово-статутних актах. Найважливішим з них вважаємо Статут військовий від 30.03.1716 [11], що складався із 4-х частин у 3-х книгах: Статут військовий щодо посад генералів, фельдмаршалів і всього генералітету та інших чинів, яким при війську належить бути, та їх військових справ і поведінки, що кожному чинити повинно упорядкував військово-адміністративну організацію війська; Артикул Військовий з коротким тлумаченням – військово-кримінальний закон; Коротке відображення процесів або судових тяжб – військово-судовий процесуальний статут; Про екзерциції та приготування до маршу та посади полкових чинів – упорядкував польову, похідну, вартову, гарнізонно-стройову служби. Основними джерелами Артикулу військового та Короткого відображення процесів або судових тяжб можливо вважати «Військовий артикул» шведського короля Густава-Адольфа 1621–1623 рр. у новошведській редакції Карла XI 1683 р., датські, французькі, англійські,

голландські та германські військово-кримінальні закони [12]. Судові процеси складені по законах римського, германського, імперського, саксонського, данського, шведського права. Організація військових судів запозичена у шведів; форма процесу – у німців; посада полкового аудитора та система покарань – за данським Військово-судовим статутом 1683 р. [13, с. 30]. Екзерциції – за французькими, франко-саксонськими стройовими статутами [14, с. 3]. Норми Артикулу Військового та Короткого відображення процесів або судових тяжб застосовувалися до видання Військово-кримінального статуту 1839 р. Система військових злочинів Артикулу Військового отримала подальший розвиток у сучасному військово-кримінальному законодавстві – р. XIX Кримінального кодексу України [15].

Слід додати, що перші два українські Муштрові статuti, які сучасники звали екзерцією (від лат. *exercitus* – вправа), з'явилися у 1756 р. за часів гетьмана Кирила Розумовського. Однак виписані вони були українською канцелярською мовою з вкрапленнями тогочасного російського канцеляриту. Українськими там були хіба що терміни «сотник» і «курінь» [16].

Цільова систематизація військового законодавства як окремої галузі та правового засобу упорядкування військово-правових відносин відбулася на українських землях у складі РІ в період 1826–1838 р.р. виданням Зводу військових постанов (далі – ЗВП) 1839 р. (2788 актів з 1649 по 1838 рр.). Його актуальність підтримувалася ЗВП 1859 р. (мав 6 Продовжень, але зберіг застарілі норми, відсутність чіткої ієрархії актів, що вносили зміни); ЗВП 1869 р. (реформування військово-кримінального, військово-судового законодавства), який був більш досконалий, адже до 1918 р. витримав 5 видань. Він складався із 6 частин, кожна з яких об'єднала 24 книги, опубліковані у XII т. До ч. 1. Військові управління (кн. I–IV) ввійшли акти щодо системи управління у військовому міністерстві, військових округах, місцевих органах військового управління, військах у воєнний час. До ч. 2. Війська регулярні (кн. V–VIII) – щодо устрою, складу, комплектування регулярних військ, порядку проходження служби у військовому відомстві, нагородження військовослужбовців, їх соціального забезпечення (пенсії, допомоги, утримання). До ч. 3. Війська іррегулярні (кн. IX–XI) – щодо устрою, складу, управління; порядку проходження служби, господарства в козачих військах. До ч. 4. Військові заклади (кн. XII–XVII) – щодо інтендантських, артилерійських, інженерних, навчальних, лікувальних, тюремних закладів. До ч. 5. Військове господарство (кн. XVIII–XXI) – щодо військових заготівель та будівель; організації постачання військ, внутрішнього військового господарства; звітності. До ч. 6. Статути військово-кримінальні (кн. XXII–XXIV) ввійшли Військово-кримінальний, Дисциплінарний, Військово-судовий статuti [17].

У цей же період у західноукраїнських землях (Галичина, Західна Волинь, Буковина, Закарпаття), які були у складі Австро-Угорської монархії, починаючи з 1772–1786 рр. відбувалася прискорена заміна військового законодавства

Речі Посполитої на австрійське військово законодавство. Військове законодавство Габсбурзької імперії з часів Карла V (1530–1566) розвивалося вкрай самотньо. У другій пол. XVII ст. австрійські військові артикули підпали під вплив французького військового законодавства. Це ілюструє Військовий артикул для армії у полі 1668 р. [18, с. 107–112], встановивши покарання за загальні та військові злочини у военний час (арт. X), застосувавши процедуру покарання Кримінального уложення Св. Римської імперії. Будь-який наказ, відданий публічно під барабанний бій або трубний звук, про те, чого артикули навіть не передбачали, повинен виконуватися як закон (арт. LIX). Цей механізм ми зустрічаємо у Артикулі з коротким тлумаченням 1715 р. Петра I. Удосконалений Військовий артикул в ред. 1682 р. поширився на всі роди військ, але зберігав безсистемне змішування загальних та військових складів злочинів [18, с. 111–134]. Майже впродовж століття включно до військових реформ Марії-Терезії та її сина Йосифа, час яких співпав із входження західноукраїнських земель до складу Австрії, упорядкування військового законодавства не відбувалося, а ідея устратиння на фоні загальної гуманізації набула кульмінації. Галичина стає полігоном для апробації нових австрійських законів. У Західній Галичині в 1796 р. та у Східній Галичині в 1797 р. впроваджено Кримінальний кодекс (далі – КК), який скасував публічні покарання, ввів помилування, поділ на злочини і тяжкі поліцейські проступки, містив матеріально-процесуальні норми, але посилював інквізиційний процес, який з 1803 р. застосовувався на всій території Австрії. У 1852 р. КК був переглянутий та доповнений Військово-кримінальним кодексом 15.01.1855, який виключав застосування до військових КК Австрії. Але військово-кримінальне законодавство залишалось архаїчним. З поч. XVIII ст. військовий суд під впливом «Кароліни», канонічного інквізиційного процесу при аудиторі, перетворився в поліційно-адміністративний заклад та отримав законодавче санкціонування у «Короткому викладі процесу у військових судах імператорських полків» [18, с. 67–90]. Незважаючи на те, що з 1873 по 1918 рр. у Австро-Угорщині діяв новий КПК, у військових судах застосовували процедуру кримінального судочинства КК 1768 р. У Галичині він запроваджений з 1774 р. тільки в частині процесу [19, с. 71] та застосовувався до прийняття Військового КПК 1912 р. Військова реформа кінця XVIII ст. новелізувала організацію війська (власник-полковник та полковий командир), обов'язкову військову повинність, централізований рекрутський набір. Військова служба рекрутів західноукраїнських земель була довічною, хоча термін служби офіцерів визначався контрактом. З 1848 р. повинність поширена на дворян. Закон «Про військову повинність» від 05.12.1868 р. (в ред. 1890, 1912) встановив її як загальну та особисту для всіх підданих. Звільнені від служби сплачували військовий податок до інвалідного фонду [20, с. 6–16]. Згідно із Законом «Про ландвер» формування королівств і земель, що утворювало частину збройних сил, у военний час призивалося для їх підкріплення, в мирний – для охорони внутрішнього порядку, мало однакові з армією статuti (ст. 19). На поранених,

вбитих та померлих чинів ландверу, членів їхніх сімей поширювалося соцзабезпечення армії, але військові закони застосовувалися до них в період мобілізації, а до офіцерів – при скоєнні злочину у військовій формі. ГК ландвером здійснював нагляд за реалізацією наказів Міноборони (ст. 28) [20, с. 17–22]. Відповідно до Закону «Про ландштурм» формування (самоврядне, організоване ополчення) перебувало під захистом міжнародного права (ст. 8), особливості: за скоєння військових злочинів, дисциплінарних порушень санкції застосовувалися з дня призову до дня їх звільнення (ст. 9); поширювалися права, встановлені військовим законодавством щодо нагородження, лікування, соцзабезпечення калік, вдів, сиріт загиблих, померлих (ст. 11). Дисциплінарні стягнення накладалися Радою у складі виборних – начальника частини та її членів [20, с. 23].

Військове законодавство на західноукраїнських землях у складі Австрії (XVIII–XIX) функціонувало без належного упорядкування. У «двоєдиній» монархії утворилися «триєдині» Збройні Сили – загальноімперські, австрійські, угорські із окремими органами військово-адміністративного управління. Різноманітність національного складу, відсутність загальної системи, єдності в організації управління унеможливили цільову систематизацію австрійського військового законодавства.

3.5. П'ятий період упорядкування військового законодавства України пов'язаний із становленням Української (народної) держави доби збройних визвольних змагань (1917–1920). Серед систематизованих актів військового законодавства Української Народної Республіки за Центральної Ради (далі – УНРЦР) (04.03.1917 – 28.04.1918) слід виокремити підзаконні урядові акти: Статут «Вільного Козацтва України» (добровільного воєнізованого формування народної самооборони) від 13.11.1917 [21], Статут Української Народної Армії від 12.12.1917 [22]. Наказом Міністерства військових справ від 28.01.1918 № 21 введений Статут Осібної Армії УНР, який унормував виборність командного складу, принцип військово-суддівського правозастосування – керуватися «власною совістю й законами російського військового права, які не перечать УНР та Революції» [23]. Унормоване свавілля потребувало розробки Військово-судового кодексу УНР. Статут, унормувавши права та обов'язки військовослужбовців, не передбачив їх підготовки. Підготовка старшин-інструкторів здійснювалася за Дисциплінарним Статутом Французької армії, Статутами РІ – гарнізонної служби 1913 р., муштрової служби 1912 р., польової служби 1912 р.

Так, у період УНРЦР застосовувалися іноземно-запозичені військово-статутні акти, але залишалося несистематизованим національне військово-кримінальне, військово-судове, військово-освітнє законодавство.

Військове законодавство Української Держави (далі – УД) за Гетьмана П. Скоропадського (29.04. – 14.12.1918), зважаючи на Умови німецького командування (заборона української армії, можливість заміни українських військово-судових

законів відповідними законами союзників) [24, с. 332], почало створюватися лише влітку. Але законом «Про закони» (ст. 23-33) закріплено пріоритет військових законів, порядок їх підготовки та тлумачення. Створено законодавчий відділ Військового міністерства [25, с. 188]. Слід виокремити кодифіковані акти: Дисциплінарний Статут українського війська, затверджений Гетьманом 10.08.1918 [26] (система військово-адміністративних заохочень та стягнень, але імперського зразку 1914 р.); Статут військової повинності, ухвалений Радою Міністрів 08.11.1918 [27] (загальна та особиста повинність, звільнення за професійною ознакою із сплатою військового податку; повна деполітизація армії) копіював Статут військової повинності РІ 1915 р.

За Гетьмана П. Скоропадського упорядкування військового законодавства здійснювалося активно, але на базі військово-статутних актів РІ; із застосуванням актів німецько-австрійських залогу, розроблених без участі українського військового командування; окремих актів Тимчасового Уряду та Центральної Ради, що не суперечили політичним засадам УД. Відновлена чинність ЗВП 1869 р. РІ станом на 27.10.1917 р.

Військове законодавство УНР за доби Директорії (19.12.1918 – 04.12.1919) представлено систематизованими актами органів військово-адміністративного управління: Дисциплінарний статут Армії УНР, затверджений Головним Отаманом 21.01.1919 [28] (упорядковано національний військово-адміністративний дисциплінарно-охоронний механізм: догана – усна віч-на-віч, в письмовій формі, в наказі, перед строем; позбавлення старшинського рангу; переведення у штрафники); Скорочений Дисциплінарний статут Армії УНР (12 пунктів.), введений наказом Головної Команди Військ УНР від 24.05.1919 № 75 [29] (застосовувався під час бойових дій; передбачав два види покарань – каторгу до 12 р. та смертну кару за військові злочини, склади яких рецесійовані із Військового статуту про покарання РІ); Муштровий статут для піхоти від 23.06.1919 [30]; Статут залогової служби від 10.07.1919 [31] (копіював статут гарнізонної служби армії РІ); Тимчасовий Статут внутрішньої служби (далі – СВС) від 30.07.1919 [32] (копіював СВС РІ від 01.03.1916); Військовий карний статут від 07.07.1919 (копіював Військовий статут про покарання РІ 1865 р.) [33].

Через безсистемність та фрагментарність військово-національного законодавства, одночасну чинність «українізованого» військово-статутного імперського (російсько-австро-угорського) законодавства більшість актів військового законодавства УНР доби Директорії мало низьку ефективність.

Військове законодавство ЗУНР, утвореної на українських землях (01.11.1918 – 07.1919) Австро-Угорської монархії, представлено постановами Української Національної Ради, Диктатора ЗОУНР; підзаконними урядовими, відомчими актами ДСВС, актами органів військового управління (розпорядження, накази, поучення). Мали застосування видані у Відні 1915 р. «Правильник піхотинця» (17 розділів, упорядкували внутрішню службу, підготовку,

методику бою підрозділами піхоти; розроблений О. Семенюком, О. Демчуком у 1914 р. на основі австрійського підручника «Dienstreglement I»); «Правильник сотника»; «Правильник четаря»; «Ручна граната: Правильник науки в метаню ручними гранатами» (Відень, 1919); «Прикази до впорядку піхоти ЗУНР» (автор Б. Гнатевич, Станіславів, 1918), а також російський «Стройовий піхотний статут» 1916 р., перекладений на українську мову [16]. УГА зберегла рангово-посадову систему австрійської армії. Після об'єднання УГА із ЗС УНР почали застосовувати Статути УНР.

3.6. Шостий період пов'язаний із будівництвом збройних сил як єдиного військового формування СРСР на українських землях (1920–1991 рр.). Військове законодавство СРСР на українських землях було виключно загальносоюзним. Чіткої різниці між законами та підзаконними актами не існувало, а багатосуб'єктність нормотворців гальмувала систематизацію. На початку військової реформи (1924–1925) військове законодавство СРСР не було сформовано, тому частково застосовувався ЗВП РІ 1869 р. із відповідними статутами в частині, що не суперечило «революційному порядку». За його зразком готувався Кодекс Військових та Військово-Морських Постанов (5 частин 18 книг), а до його видання користувалися офіційними збірниками [34, с. 15–17]. Довідник до статутів РСЧА 1921 р. [35] полегшував їх застосування, а випуск маленьких книжок із стислим викладом робив їх доступними для засвоєння. У 1924–1928 рр. перейменовано 35 тимчасових бойових статутів, видано 13 загальних, 130 бойових статутів та настанов родів військ [36]. Статути, затверджені НКВМС, у своїй більшості відтворювали російсько-імперські конструкції правореалізації шляхом переробки та вилучення положень, які утискали права солдат, надлишкових церемоній, ритуалів, процедур, релігійних обов'язків, чиношанування, не притаманних «революційному» призначенню РСЧА із врахуванням досвіду громадянської війни. Тимчасовий Дисциплінарний статут 1925 р. [37] упорядкував обов'язки, права, систему заохочень, стягнень, механізм їх оскарження. Прийняті перші систематизовані акти: Кодекс законів про пільги та переваги для військовослужбовців РСЧА і РСЧФ СРСР та їх сімей 1924 р. [38], Кодекс про пільги військовослужбовців та військовозобов'язаних РСЧА та їхніх сімей 1930 р. [39]. Після військової реформи (1955–1958) створено систему військового законодавства з мінімальною кількістю законів та розвинутими матеріальними процедурами їх реалізації на рівні підзаконних актів спільних з ЦК КПРС, яка мала ефективні засоби їх реалізації, поєднані з виконанням партійних рішень та партійною відповідальністю. За керівної ролі ЦК КПРС [40] з метою систематизації законодавства у 1984–1990 рр. видано Звід Законів СРСР, який містив р. VI. «Законодавство про оборону країни» [41]. За період 1938–1975 рр. вже була здійснено їх упорядкування шляхом видання Збірника законів та указів Президії ВР СРСР (24 розділи у 4-х т.), де у р. 10 систематизовано «Законодавство про оборону СРСР», але у формі інкорпорації [42].

3.7. Сьомий період пов'язаний із життєдіяльністю Збройних Сил України як правової держави (після 06.12.1991). Систематизовані акти військового законодавства України на рівні закону представлені 4 Статутами ЗСУ (внутрішньої служби, вартової та гарнізонної служби, дисциплінарним, стройовим), систематизованими приписами, що вкраплені у загальні кодифіковані акти (р. IX. «Військові кримінальні правопорушення» Кримінального кодексу України [15]; Гл. 13-Б. «Військові адміністративні правопорушення» Кодексу про адміністративні правопорушення України). Безнадійно застарілими прикладами офіційної інкорпорації з моменту їх видання вважаються Збірник законів про ЗСУ 2001 р. [43], Збірник законодавчих актів з питань національної безпеки і оборони 2005 р. [44], Збірник законів про соціальний захист військовослужбовців 2006 р. [45].

Характерним є те, що окремі національні військово-статутні, військово-адміністративні, військово-службові, військово-кримінальні систематизовані акти у результаті тривалого історичного впливу військово-іноземного правонаступництва обтяжені окремими рудиментарними нормативними конструкціями ще імперського періоду (переважно російсько-радянського). Домінують безумовно новітні, національні, правові закони військової сфери, не відомі попереднім історичним періодам. Але критичним залишається сучасний стан систематизації військового законодавства України, адже за останніх 30 років незалежності України не здійснено цільової систематизації військового законодавства України навіть у формі інкорпорації, не кажучи вже про його кодифікацію.

4. Висновки

У другій пол. XIX ст. на українських землях у складі РІ була здійснена єдина цільова систематизація військового законодавства у формі інкорпорації, окремі правові конструкції якої застосовувалися без принципових змін до розпаду імперії та були рецепційовані у радянський та пострадянський періоди, зокрема в національних військово-статутних та військово-кримінальних актах.

Із урахуванням особливостей сучасної збройної агресії РФ, сучасних «гібридних» викликів, необхідності досягти принципів сумісності та стандартизації із збройними силами держав-членів НАТО історико-правовий практичний досвід систематизації військового законодавства на українських землях повинен стати предметом наукового аналізу та переосмислення в контексті систематизації законодавства у сфері оборони України.

Подальші дослідження систематизації законодавства у сфері оборони пропонується здійснювати з урахуванням передового досвіду кодифікаційних робіт держав-членів НАТО. Конче важливо, щоб визначені напрями систематизації військового законодавства України були органічно узгодженні з особливостями головних пріоритетних завдань оборонної реформи, сформульованих у Стратегічному оборонному бюлетені України року, Державній програмі розвитку ЗС України, а також Річними національними програмами Комісії Україна-НАТО.

Список використаних джерел:

1. Памятники русского права / под ред. С.В. Юшкова. Памятники права Киевск. государства X–XII вв. / сост. А.А. Зимин. Москва : Госюриздат, 1952. Вып. 1. 287 с.
2. Статути Великого князівства Литовського у 3-х т. *Статут Великого князівства Литовського 1529 р.* / за ред. С. Ківалова, П. Музиченька, А. Панькова. Одеса : Юридична література, 2002. Т. I. 462 с.
3. Статути Великого князівства Литовського у 3-х т. *Статут Великого князівства Литовського 1566 р.* / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса : Юридична література, 2003. Т. II. 560 с.
4. Статути Великого князівства Литовського у 3-х т. *Статут Великого князівства Литовського 1588 р.* / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса : Юридична література, 2004. Т. III. 568 с.
5. Документи Богдана Хмельницького (1648–1657) / упорядики І. Крип'якевич та І. Бутич / відп. ред. Ф.П. Шевченко. Київ : Видавництво АН УРСР, 1961. 740 с.
6. Дзейко Ж.О. Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження: монографія. Київ : Київський університет, 2007. 360 с.
7. Хрестоматія з історії держави і права України : навчальний посібник / упоряд. А.С. Чайковський (кер.), О.А. Копиленко, В.М. Кривоніс, В.В. Свистунов, Г.І. Трофанчук. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 656 с.
8. Хавронюк М.І. Військові злочини : навчальний посібник. Київ : Українська академія внутрішніх справ, 1995. 156 с.
9. Права, по которым судится малороссийский народ: Из трех книг, а именно: Статуса Литовского, Зерцала Саксонского и приложенных при том двух прав, также из книги Порядка, по переводе из польского и латинского языков на российский диалект в едину книгу сведенные, в граде Глухове, лета от Рождества Христова / под ред. и с приложением исследования о сем Своде и о законах, действовавших в Малороссии А.Ф. Кистяковского. Киев : Унив. тип. И.И. Завадского, 1879. 1065 с.
10. Artykuly woienne: Powaga Rzeczy Pospolitey, krolow polskich, y hetmanow W. X. Litt: roznymi czasy ustanawione. Teraz zas z rozkazu Jasnie Oswieconego Xiazecia Jegomosti Michala V. Kazimierza Radziwilla, wojewody Wilenskiego hetmana Wielkiego W. X. Litt: przedruk. Nieswiz: w druk. Xiazeciej Radziwillowskiey in Coll. Soc. Jesu, 1754. 250 s.
11. Устав Воинский 1716 г. *Полное собрание (1-е) законов Российской империи*. Санкт-Петербург : Типография II отдела Императорской канцелярии, 1830. Т. IV. № 2310; Т. V. № 30006; Т. VI. № 3531.
12. Бобровский П.О. Состояние военного права в Западной Европе в эпоху учреждения постоянных войск (XVI, XVII и начало XVIII века): историческое исследование. Санкт-Петербург : Типография В.С. Балашева, 1881. 465 с.
13. Бобровский П.О. Происхождение артикула воинского и изображения процессов Петра Великого по уставу воинскому 1716 г.: историческое исследование П.О. Бобровского. Изд. 2-е, доп. Санкт-Петербург : Типография В.С. Балашева, 1881. 46 с.
14. Бобровский П.О. Петр Великий, как военный законодатель. Санкт-Петербург : Типография Департамента Уделов, 1887. 66 с.
15. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
16. Юзич Юрій. Українська муштра: від Хмельницького до Петлюри. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2018/06/18/152603/> (дата звернення: 25.01.2020).
17. Свод военных постановлений. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). Санкт-Петербург, 1890–1907. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 25.01.2020).

18. Corpus Juris Militaris Novis I, Leipzig, 1724. S. 67–90, 107–110, 111–134.
19. Кульчицький В.С., Бойко І.Й., Мікула О.І., Настяк І.Ю. Апарат управління Галичиною у складі Австро-Угорщини. Львів : Тріада плюс, 2002. 88 с.
20. Риттих А.Ф. Австро-Венгрия. Отд. II. Вооруженные Силы / под ред. Н.Н. Обручева. Санкт-Петербург : Типография II отдела Императорской канцелярии, 1878. 386 с.
21. Статут Вільн. Козацтва України. *ЦДАВО України*. Ф. 1063. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 17.
22. Статут Української Народної Армії: Наказ Генерального секретаря військових справ від 12.12.1917. *Народна воля*. 1917. 21 грудня.
23. Статут Осібної Армії УНР. *ЦДАВО України*. Ф. 1076. Оп. 1. Спр. 12. Арк. 2-3
24. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. Українська Гетьманська Держава. Ужгород, 1932. Т. 2. 352 с.
25. Тинченко Я.Ю. Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття. 1917–1921 рр. Київ : Тиражувальний центр УРП, 1995. Ч. 1. біографічно-довідкова. 258 с.
26. Дисциплін. Статут україн. Війська : Наказ Гетьмана від 10.08.1918. Київ, 1918. 18 с.
27. Статут військової повинності : Постанова Ради Міністрів Української держави. *Армія*. 1918. 20 листопада.
28. Дисциплінарний статут. Перемишль, 1920. 16 с.
29. Дисциплінарн. статут Армії УНР. *ЦДАВО України*. Ф. 1078. Оп. 1. Спр. 97. Арк. 75.
30. Муштровий статут для піхоти. Б. м., 1919. 208 с.
31. Статут залогової служби. Львів, 1920. 120 с.
32. Статут внутрішньої служби. Кам'янець-Подільський, 1919. 195 с.
33. Військовий карний статут 1865 р. (XXII кн. ЗВП рос. імп. 1869 р., вид. IV): пер. з рос. мови / Законодавчий відділ Головної військової Судової Управи. Кам'янець на Поділля : Друкарня Когена і Дунаєвського, 1919. 179 с.
34. Вишняков Н.П., Архипов Ф.И. Устройство Вооруженных Сил С.С.С.Р. (с 20 схемами). Ленинград : Воениздат, 1924. 400 с.
35. Георгиев Г. Справочник к уставам Рабоче-Крестьянской Красной Армии. Б.М. Издание управления ВУЗ Западного Фронта, 1921. 127 с.
36. Перечень уставов, наставлений и официальных руководств Р.К.К.А. : составлен на 01.10.1927. Ленинград : Военный вестник, 1928. 32 с.
37. Временный Дисциплинарный устав РККА (1925): утвержден приказом Народного Комиссара по Военным и Морским делам СССР. Киев : Государственное военное издательство «На страже», 1935. 16 с.
38. Кодекс законов о льготах и преимуществах для военнослужащих и их семей: утвержден постановлением ЦИК СССР от 29.10.1924 р. *Собрание законодательства Союза ССР*. 1924. Ст. 197–198.
39. Кодекс о льготах военнослужащих и военнообязанных РККА и их семей: утвержден постановлением ЦИК и СНК СССР от 23.04.1930 г. *Собрание законодательства Союза ССР*. 1930. № 23. Ст. 252.
40. О подготовке и издании Свода законов СССР: Постановление ЦК КПСС, Президиума ВС СССР и СМ СССР от 02.09.1976 № 716. *Ведомости Верховного Совета СССР*. 1976. № 37. Ст. 515.
41. Вопросы Свода законов СССР : Постановление ЦК КПСС, Президиума Верховного Совета СССР и Совета Министров СССР от 23.03.1978 № 229. URL: <http://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data03/tex14041.htm> (дата звернення: 03.01.2020).
42. Законодательство об обороне СССР. *Сборник законов СССР и указов Президиума Верховного Совета СССР* в 4-х т. Москва : Известия Советов депутатов трудящихся СССР, 1975. Т-2. 715 с.

43. Законодавство України про Збройні Сили: *Збірник законів: станом на 10.03.2001* / Верховна Рада України. Київ : Парламентське видавництво, 2001. 120 с.
44. Правові основи військового будівництва та військово-цивільних відносин. *Збірник законодавчих актів з питань національної безпеки і оборони: станом на 01.02.2005* / Верховна Рада України. Офіційне видання. Київ : Парл. видавництво, 2005. 832 с.
45. Законодавство України про соціальний захист військовослужбовців. *Збірник законів: станом на 03.11.2006* / Верховна Рада України. Офіційне видання. Київ : Парламентське видавництво, 2006. 111 с.

References:

1. (1952). Pamiatnyky russkoho prava [Monuments of Russian law]/ red. S.V. Yushkova. Pamiatnyky prava Kyevsk. hosudarstva X–XII vv. [Monuments of the law of the Kiev state of the X–XII centuries.] sost. A.A. Zymyn. Moskva : Hosiuryzdat, Vyp. 1. 287 s. (in Russian).
2. (2002). Statuty Velykoho kniazivstva Lytovskoho u 3-kh t. Statut Velykoho kniazivstva Lytovskoho 1529 r. [Statutes of the Grand Duchy of Lithuania in 3 volumes. Statute of the Grand Duchy of Lithuania in 1529] red. S. Kivalova, P. Muzychenka, A. Pankova. Odesa : Yurydychna literatura, T. I. 462 s. (in Ukrainian).
3. (2003). Statuty Velykoho kniazivstva Lytovskoho u 3-kh t. Statut Velykoho kniazivstva Lytovskoho 1566 r. [Statutes of the Grand Duchy of Lithuania in 3 volumes. Statute of the Grand Duchy of Lithuania in 1566] red. S. Kivalova, P. Muzychenka, A. Pankova. Odesa : Yurydychna literatura, T. II. 560 s. (in Ukrainian).
4. (2004). Statuty Velykoho kniazivstva Lytovskoho u 3-kh t. Statut Velykoho kniazivstva Lytovskoho 1588 r. [Statutes of the Grand Duchy of Lithuania in 3 volumes. Statute of the Grand Duchy of Lithuania in 1588] red. S. Kivalova, P. Muzychenka, A. Pankova. Odesa : Yurydychna literatura, T. III. 568 s. (in Ukrainian).
5. (1961). Dokumenty Bohdana Khmelnytskoho (1648-1657) [Documents of Bohdan Khmelnytsky (1648-1657)] uporiadyky I. Krypiakevych ta I. Butych / vidp. red. F.P. Shevchenko. Kyiv : Vydavnytstvo AN URSS, 740 s. (in Ukrainian).
6. Dzeiko Zh.O. (2007). Zakonodavcha tekhnika v Ukraini: istoryko-teoretychne doslidzhennia [Legislative technique in Ukraine, historical and theoretical research]. Kyiv : Kyivskiy universytet, 360 s. (in Ukrainian).
7. (2003). Khrestomatia z istorii derzhavy i prava Ukrainy [A textbook on the history of the state and law of Ukraine]: navchalnyi posibnyk / uporiad. A. S. Chaikovskiy (ker.), O. A. Kopylenko, V. M. Kryvonis, V. V. Svystunov, H. I. Trofanchuk. Kyiv: Yurinkom Inter, 656 s. (in Ukrainian).
8. Khavroniuk M.I. (1995) Viiskovi zlochyny [War crimes]. Kyiv: Ukrainska akademiia vnutrishnikh sprav, 156 s. (in Ukrainian).
9. (1879). Prava, po kotorym suditsya malorossiiskij narod [The rights under which the people of Little Russia are being tried] Iz trekh knig, a imenno: Statusa Litovskogo, Zerczalya Saksonskogo i prilozhennykh pri tom dvukh prav, takzhe iz knigi Poryadka, po perevide iz polskogo i latinskogo yazykov na rossiiskij dialekt v edinu knigu svedennye, v grade Glukhove, leta ot Rozhdestva Khristova] / pod red. i s prilozheniem issledovaniya o sem Svode i o zakonakh, dejstvovavshikh v Malorossii A. F. Kistyakovskogo. Kiev: Univ. tip. I. I. Zavadskogo, 1065 s. (in Russian).
10. (1754). Artykuly woienne [War articles]: Powaga Rzeczy Pospolitey, krolow polskich, y hetmanow W. X. Litt: roznymi czasy ustanawione. Teraz zas z rozkazu Jasnje Oswieconego Xiazecia Jegomosti Michala V. Kazimierza Radziwilla, wojewody Wilenskiego hetmana Wielkiego W. X. Litt : przedruk. Nieswiz : w druk. Xiazeczej Radziwillowskiej in Coll. Soc. Jesu, 250 s. (in Polish).

11. (1830). Ustav Voinskij 1716 g. [Military Charter 1716]. Polnoe sobranie (1-e) zakonov Rossijskoj imperii. Sankt-Peterburg: Tipografiya II otдела Imperatorskoj kanczelyarii, T. IV. № 2310; T. V. № 30006; T. VI. № 3531. (in Russian).
12. Bobrovskij P.O. (1881). Sostoyanie voennago prava v Zapadnoj Evrope v epokhu uchrezhdeniya postoyannykh vojsk (XVI, XVII i nachalo XVIII veka) [The state of military law in Western Europe in the era of the establishment of permanent troops (XVI, XVII and early XVIII centuries)]. Sankt-Peterburg: Tipografiya V.S. Balasheva, 465 s. (in Russian).
13. Bobrovskij P.O. (1881). Proiskhozhdenie artikula voinskogo i izobrazheniya proczessov Petra Velikogo po ustavu voinskomu 1716 g. [The origin of the military article and the image of the trials of Peter the Great according to the military charter of 1716]. Izd. 2-e, dop. Sankt-Peterburg : Tipografiya V.S. Balasheva, 46 s. (in Russian).
14. Bobrovskij P.O. (1887). Petr Velikij, kak voennyj zakonodatel [Peter the Great as a military legislator]. Sankt-Peterburg: Tipografiya Departamenta Udelov, 66 s. (in Russian).
15. Kryminalnyi kodeks Ukrainy, Zakon Ukrainy [Criminal Code of Ukraine, Law of Ukraine] № 2341-III (2001). Ofitsiinij visnyk Ukrainy [Official Gazette of Ukraine]. № 25-26. St. 131. (in Ukrainian).
16. Iuzych Yurii. (2018). Ukrainaska mushtra: vid Khmelnytskoho do Petliury [Ukrainian drill: from Khmelnytsky to Petliura]. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles> (in Ukrainian).
17. (1890-1907). Svod voennykh postanovlenij [Code of Military Regulations]. Encyklopedicheskij slovar Brokgauza i Efrona: v 86 t. (82 t. i 4 dop.). Sankt-Peterburg, URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki> (in Russian).
18. Corpus Juris Militaris Novis I (1724). Leipzig, S. 67–90, 107-110, S. 111–134. (in Latin).
19. Kulchytskyi V.S., Boiko I.I., Mikula O.I., Nastiak I.Iu. (2002). Aparat upravlinnia Halychynoiu u skladi Avstro-Uhorshchyny [The administration of Galicia as part of Austria-Hungary]. Lviv : Triada plius, 88 s. (in Ukrainian).
20. Rittikh A.F. (1878). Avstro-Vengriya. Otd. II. Vooruzhennye Sily [Austria-Hungary. Branch II. Military establishment]. red. N.N. Obrucheva. Sankt-Peterburg: Tipografiya II otдела Imperatorskoj kanczelyarii, 386 s. (in Russian).
21. Statut Vilnoho Kozatstva Ukrainy [Charter of the Free Cossacks of Ukraine] (1917). TsDAVO Ukrainy [Central State Archive of the highest authorities and administration of Ukraine]. F. 1063. Op. 1. Spr. 1. Ark. 17. (in Ukrainian).
22. Statut Ukrainskoi Narodnoi Armii, Nakaz Heneralnoho sekretaria viiskovykh sprav [Statute of the Ukrainian People's Army, Order of the Secretary General of Military Affairs] (1917). Narodna volia [People's will]. 21 hrudnia. (in Ukrainian).
23. Statut Osibnoi Armii UNR [Charter of the Special Army of the Ukrainian People's Republic]. (1918). TsDAVO Ukrainy [Central State Archive of the highest authorities and administration of Ukraine]. F. 1076. Op. 1. Spr. 12. Ark. 2-3; Spr. 15. Ark. 58. (in Ukrainian).
24. Doroshenko D. (1932). Istoriiia Ukrainy 1917-1923 rr. Ukrainaska Hetmanska Derzhava [History of Ukraine 1917–1923. Ukrainian Hetmanate]. Uzhhorod, T. 2. 352 s. (in Ukrainian).
25. Tynchenko Ya.Iu. (1995). Ukrainske ofitserstvo: shliakhy skorboty ta zabuttia. 1917-1921 rr. [Ukrainian officers: ways of grief and oblivion. 1917-1921]. Kyiv: Tyrazhuvalnyi tsentr URP, Ch. 1. biohrafichno-dovidkova. 258 s. (in Ukrainian).
26. Dystsyplinarnyi Statut ukrainskoho viiska, Nakaz Hetmana [Disciplinary Statute of the Ukrainian Army, Order of the Hetman] (1918). Kyiv, 1918. 18 s. (in Ukrainian).
27. Statut viiskovoi povynnosti, Postanova Rady Ministriv Ukrainskoi derzhavy [Statute of military service, Resolution of the Council of Ministers of the Ukrainian state] (1918). Armiia [Army]. 20 lystopada. (in Ukrainian).
28. Dystsyplinarnyi statut [Disciplinary statute] (1920). Peremyshl, 16 s. (in Ukrainian).

29. Dysyplinarnyi statut Armii UNR [Disciplinary statute of the Army of the Ukrainian People's Republic] (1919). TsDAVO Ukrainy [Central State Archive of the highest authorities and administration of Ukraine]. F. 1078. Op. 1. Spr. 97. Ark. 75. (in Ukrainian).
30. Mushtrovyi statut dlia pikhoty [Drill charter for infantry] (1919). 208 s. (in Ukrainian).
31. Statut zalohovoi sluzhby [Charter of the pledge service] (1920). Lviv, 120 s. (in Ukrainian).
32. Statut vnutrishnoi sluzhby [Charter of the internal service] (1919). Kamianets-Podilskyi, 195 s. (in Ukrainian).
33. Viiskovyi karnyi statut 1865 r. [Military Penal Statute of 1865] (1919). (XXII kn. ZVP ros. imp. 1869 r., vyd. IV); per. z ros. movy / Zakonodavchyi viddil Holovnoi viiskovoi Sudovoi Upravy. Kamianets na Podilliu: Drukarnia Kohena i Dunaievetskoho, 179 s. (in Ukrainian).
34. Vishnyakov N.P., Arkhipov F.I. (1924) Ustrojstvo Vooruzhennykh Sil S.S.S.R. (s 20 skhemami) [The device of the Armed Forces S.S.S.R. (with 20 circuits)]. Leningrad: Voenizdat, 400 s. (in Russian).
35. Georgiev G. (1921). Spravochnik k ustavam Raboche-Krestyanskoj Krasnoj Armii [Handbook to the statutes of the Workers 'and Peasants' Red Army]. Izdanie upravleniya VUZ Zapadnogo Fronta, 127 s. (in Russian).
36. (1928). Perechen ustavov, nastavlenij i oficialnykh rukovodstv R.K.K.A.: sostavljen na 01.10.1927 [List of statutes, instructions and official manuals of the Red Army: compiled as of 01.10.1927: compiled on 01.10.1927]. Leningrad : Voennyj vestnik, 32 s. (in Russian).
37. (1935). Vremennyj Disciplinarnyj ustav RKKK (1925), utverzhden prikazom Narodnogo Komissara po Voennym i Morskim delam SSSR [Interim Disciplinary Charter of the Red Army (1925), approved by order of the People's Commissar for Military and Naval Affairs of the USSR]. Kiev : Gosudarstvennoe voennoe izdatelstvo Na strazhe, 16 s. (in Russian).
38. Kodeks zakonov o lgotakh i preimushhestvakh dlya voennosluzhashhikh i ikh semej, utverzhden postanovleniem CzIK SSSR [The Code of Laws on Benefits and Benefits for Servicemen and Their Families, approved by the decree of the Central Executive Committee of the USSR] (1924). *Sobranie zakonodatelstva Soyuz SSR* [Collection of legislation of the USSR]. St. 197-198. (in Russian).
39. Kodeks o lgotakh voennosluzhashhikh i voennoobyazannykh RKKK i ikh semej, utverzhden postanovleniem CzIK i SNK SSSR [Code on benefits for servicemen and conscripts of the Red Army and their families: approved by the decree of the Central Executive Committee and the Council of People's Commissars of the USSR] (1930). *Sobranie zakonodatelstva Soyuz SSR* [Collection of legislation of the USSR]. № 23. St. 252. (in Russian).
40. O podgotovke i izdanii Svoda zakonov SSSR, Postanovlenie CzK KPSS, Prezidiuma VS SSSR i SM SSSR [On the preparation and publication of the Code of Laws of the USSR: Resolution of the Central Committee of the CPSU, the Presidium of the USSR Armed Forces and the Council of Ministers of the USSR] № 716 (1976). *Vedomosti Verkhovnogo Soveta SSSR* [Vedomosti of the Supreme Soviet of the USSR]. № 37. St. 515. (in Russian).
41. Voprosy Svoda zakonov SSSR, Postanovlenie CzK KPSS, Prezidiuma Verkhovnogo Soveta SSSR i Soveta Ministrov SSSR [Questions of the Code of Laws of the USSR, Resolution of the Central Committee of the CPSU, the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR and the Council of Ministers of the USSR] № 229 (1978). URL: <http://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data03/tex14041.htm> (in Russian).
42. Zakonodatelstvo ob oborone SSSR [Legislation on the defense of the USSR] (1975). Sbornik zakonov SSSR i ukazov Prezidiuma Verkhovnogo Soveta SSSR v 4-kh t. Moskva : Izvestiya Sovetov deputatov trudyashhikhsya SSSR, T-2. 715 s. (in Russian).
43. Zakonodavstvo Ukrainy pro Zbroini Syly [Legislation of Ukraine on the Armed Forces] (2001). Zbirnyk zakoniv: stanom na 10.03.2001. *Verkhovna Rada Ukrainy*. Kyiv : Parlamentske vydavnytstvo., 120 s. (in Ukrainian).

44. Pravovi osnovy viiskovoho budivnytstva ta viiskovo-tsyvilnykh vidnosyn. [Legal bases of military construction and military-civil relations] (2005). Zbirnyk zakonodavchykh aktiv z pytan natsionalnoi bezpeky i oborony: stanom na 01.02.2005. *Verkhovna Rada Ukrainy*. Ofitsialne vydannia. Kyiv : Parlamentske vydavnytstvo, 2005. 832 s. (in Ukrainian).

45. Zakonodavstvo Ukrainy pro sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv. [Legislation of Ukraine on social protection of servicemen] (2006). Zbirnyk zakoniv: stanom na 03.11.2006. *Verkhovna Rada Ukrainy*. Ofitsiine vydannia. Kyiv : Parlamentske vydavnytstvo, 2006. 111 s. (in Ukrainian).

SYSTEMATIZATION OF MILITARY LEGISLATION OF UKRAINE: HISTORICAL AND LEGAL ASPECTS

Volodymyr Shulgin,

PhD (Law),

Associate Professor of the Department of Military Special Training

Faculty of Postgraduate Education

Military Institute Taras Shevchenko National University of Kyiv

orcid.org/0000-0002-8507-453X

vshulgin@ukr.net

The article analyzes the historical, legal and rule-making features of the systematization of military legislation of Ukraine during the IX-early XXI centuries in the Ukrainian lands as an ethnic state and states that influenced its formation, development and current state.

In order to effectively systematize the military legislation of Ukraine, which is characterized by imbalance and inconsistency of acts as a result of permanent changes in conditions of political and economic instability, armed aggression and the ongoing special period, a comparative historical and legal analysis of the state and achievements in practical military codification experience that must be taken into account when streamlining the legislation in the field of defense of Ukraine.

As a result of the conducted research the tendencies and normative-legal features of each historical period of systematization of the military legislation on the Ukrainian lands are established. It was found that by the XVII century. The provisions of military law were only interspersed with acts of general law; the emergence of a regular army led to institutional systematization in the form of separate military statutes. The only sectoral-targeted systematization of military legislation took place in the form of incorporation and only after the systematization of general legislation through the publication of the Code of Military Resolutions of 1839, 1859, 1869. Systematization of military legislation of XX–XXI centuries covered an even larger area of military-administrative, military-service, military-combat, civil-military social relations, but the rudimentary influence of the Code of Military Resolutions is preserved in the military statutes and military-criminal acts of Ukraine. Sectoral systematization of military legislation in the form of codification (unified Military Code) or intersectoral - in the field of defense (unified National Defense Code) has no short-term prospects due to weak theoretical and legal and practical-applied development.

Key words: systematization, institutional systematization, target branch systematization, code of military resolutions, military legislation of Ukraine, legislation in the field of defense of Ukraine.